

Sygn. akt II PK 288/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 lutego 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriło (przewodniczący)

SSN Zbigniew Myszka (sprawozdawca)

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z powództwa P. Z.
przeciwko R. Spółce z o.o. w Z.
o wznowienie postępowania,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 6 lutego 2019 r.,
skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego w J.
z dnia 12 maja 2017 r., sygn. akt VII Pa [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w J. do ponownego rozpoznania i orzeczenia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w J. VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 12 maja 2017 r., po rozpoznaniu skargi strony pozwanej R. spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w Z. o wznowienie postępowania, zmienił wyrok tego Sądu z dnia 6 marca 2015 r. w ten sposób, że zmienił wyrok Sądu

Rejonowego w Z. IV Wydziału Pracy z dnia 9 października 2014 r. w pkt I zasądzać od pozwanej na rzecz powoda P. Z. 9.185,84 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 1 marca 2013 r. do dnia zapłaty i dalej idące powództwo oddalił; w pkt VI w ten sposób, że obniżył zasądzoną w nim kwotę z tytułu opłaty sądowej do 316 zł; za także zasądził od powoda na rzecz strony pozwanej kwotę 354 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym 324 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej oraz zasądził od powoda na rzecz strony pozwanej 30 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania.

W przedmiotowej niniejszej powód domagał się od strony pozwanej wynagrodzenia za godziny nadliczbowe za okres od 14 czerwca 2011 r. do 31 stycznia 2013 r. w kwocie 14.645,67 zł, zwrotu kosztów dojazdu prywatnym samochodem do miejsca pracy w kwocie 16.477,20 zł oraz ryczałtu za noclegi z tytułu podróży służbowych zagranicznych w kwocie 16.470,48 zł, łącznie 47.593,15 zł, wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu. Stan faktyczny w sprawie nie był sporny między stronami co do zasady. Powód był zatrudniony u strony pozwanej od 14 czerwca 2011 r. początkowo na podstawie umowy o pracę zawartej na okres próbny do 13 września 2011 r. na stanowisku kierowcy, następnie na podstawie umowy o pracę zawartej na czas określony od 14 września do 31 grudnia 2011 r., a od 1 stycznia 2012 r. na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony, w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku kierowcy z wynagrodzeniem zasadniczym 1.500 zł miesięcznie. Umowa ta została rozwiązana za wypowiedzeniem dokonany przez pracodawcę ze skutkiem na 28 lutego 2013 r. Strony stosunku pracy ustaliły, że powód oprócz wynagrodzenia zasadniczego będzie otrzymywał 40 euro za każdą dobę podróży służbowej, nie było natomiast uzgodnień co do zwrotu kosztów noclegów. Pracodawca nie wskazał jakie należności z tytułu podróży służbowej składały się na kwotę 40 euro. Strony uzgodniły również, że stałym miejscem pracy, z którego powód będzie wykonywał czynności kierowcy międzynarodowego będzie miejscowość W. na terenie Niemiec, do której pracownik będzie dojeżdżał własnym samochodem, na swój koszt. Powód wykonywał pracę kierowcy pojazdu ciężarowego marki M. na trasach międzynarodowych głównie na terenie Niemiec, które przeciętnie trwały ok. tygodnia (od niedzieli wieczór do piątku lub soboty). Pojazd ten był wyposażony

seryjnie w leżankę do spania z materacem, rozkładany stolik, lodówkę i oświetlenie. Pozostali kierowcy w identyczny sposób mieli ustalone warunki pracy i płacy, obok wynagrodzenia zasadniczego otrzymywali 40 euro diety za dobę podróży służbowej, bez uzgodnienia zwrotu kosztów noclegów w kabinach pojazdów, które były wyposażone w miejsca do spania. Strona pozwana nie prowadziła ewidencji czasu pracy kierowców w godzinach nadliczbowych, a w przypadku powoda dysponowała tachografami jego czasu pracy tylko za okres od 1 października 2011 r. do 24 stycznia 2013 r. Za okres sporny od dnia 14 czerwca 2011 r. do 30 września 2011 r. pozwany nie miał takich dowodów i twierdził, że zostały zniszczone. Strona pozwana nie dysponowała również żadnymi innymi dokumentami, na podstawie których można by ustalić rzeczywisty czas pracy powoda w okresie. Sąd Rejonowy uznał, że powód nabył prawo do zwrotu kosztów za 210 noclegów z tytułu podróży zagranicznych oraz 71 noclegów krajowych, na które nie posiadał rachunków za korzystanie z hoteli.

W takim stanie rzeczy Sąd Rejonowy w Z. wyrokiem z dnia 9 października 2014 r. zasądził od strony pozwanej na rzecz powoda między innymi kwoty spornych ryczałtów za noclegi. Apelację strony pozwanej od tego wyroku oddalił Sąd Okręgowy w J. wyrokiem z dnia 6 marca 2015 r., a następnie Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 7 września 2016 r. odmówił przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej pozwanego.

W skardze o wznowienie postępowania strona pozwana wniosła o: „1) wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w J. z dnia 31 marca 2016 r. w sprawie o sygnaturze akt VII Pa [...]; 2) zmianę powyższego wyroku w całości w ten sposób, iż „Sąd Okręgowy zmienia wyrok Sądu Okręgowego w J. z dnia 31.03.2016r. w sprawie VII Pa [...] w całości poprzez zmianę w punkcie I tiret 2. oraz punktów IV i VI wyroku Sądu Rejonowego w Z. z dnia 9.10.2014r. w sprawie IV P [...] /13 w ten sposób, iż oddali wniesione powództwo o zapłatę ryczałtów za noclegi (pkt. I tiret 2) uchyli postanowienia (pkt. IV i VI) o zasądzeniu od pozwanego kosztów sądowych na rzecz Skarbu Państwa, zasądzi od powoda na rzecz pozwanego koszty sądowe za I II instancję według norm przepisanych, w tym koszty zastępstwa radcy prawnego; zwróci pozwanemu koszty sądowe uiszczone na rzecz Skarbu Państwa, od uiszczenia których powód

był zwolniony; ewentualnie uchyli wyrok Sądu Rejonowego w zaskarżonym zakresie do ponownego rozpoznania i pozostawienia temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania za I i II instancję; 3) i zasądzi od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania ze skargi o wznowienie według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego radcy prawnego”.

W uzasadnieniu skargi wskazała, że Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 24 listopada 2016 r. (K 11/15, OTK-A 2016/93, Dz.U. z 2016 r., poz. 2206) orzekł, że: 1/ art. 21a ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców (jednolity tekst: Dz.U. z 2012 r., poz. 1155 ze zm.) w związku z art. 775 § 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej (Dz.U. z 2013 r., poz. 167) w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej; 2/ art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców w związku z „art. 775 § 2, 3 i 5 ustawy z 26 czerwca 1974 r. o czasie pracy kierowców” w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. z 2002 r. Nr 236, poz. 1991 ze zm.) w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji. W konsekwencji, w ocenie skarżącej, zarówno Sąd Rejonowy jak i Sąd Okręgowy orzekły bez podstawy faktycznej i prawnej w oparciu o niekonstytucyjne przepisy, uznając, że zapewniając powodowi noclegi w kabinie wyposażonej w miejsce do spania nie stanowiło „bezpłatnego noclegu” i na niekonstytucyjnych podstawach prawnych i zasądziły od pozwanego na rzecz powoda dochodzone przez niego ryczałty za noclegi.

Po rozpoznaniu skargi o wznowienie postępowania Sąd Okręgowy uznał, że wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., akt K 11/15, „brak jest podstaw prawnych do uwzględnienia roszczeń powoda w zakresie ryczałtu za

noclegi w podróży służbowych” i w tym zakresie „dalej idące powództwo” oddalił, dokonując rozliczenia kosztów postępowania.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił: 1/ naruszenie art. 2 ust. 7 i art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 775 § 1 - 5 k.p. w związku z § 2 pkt 2b, § 9 ust. 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w odniesieniu do podróży służbowych mających miejsce w czasie obowiązywania tego rozporządzenia, tj. do dnia 28 lutego 2013 r., przez ich niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że powodowi nie przysługują ryczałty za noclegi, pomimo niezapewnienia przez pracodawcę bezpłatnego noclegu w czasie podróży służbowych; a także naruszenie art. 8 ust. 8 Rozporządzenia (WE) oraz art. 14 ustawy o czasie pracy kierowców przez nieprawidłowe zastosowanie i błędną wykładnię polegające „na zastosowaniu tych przepisów do zasad rekompensowania pracownikom kosztów podróży służbowych, podczas gdy przepisy te nie należą w ogóle do przepisów prawa pracy i nie regulują tych kwestii, a są wyłącznie przepisami prawa administracyjnego regulującymi czas jazdy i odpoczynku kierowców”.

Wskazując na powyższe wniósł o uchylenie i zmianę zaskarżonego wyroku w całości przez rozstrzygnięcie sprawy co do istoty i uwzględnienie powództwa również co do kwoty 16.469,70 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 22 kwietnia 2013 r. do dnia zapłaty tytułem ryczałtu za noclegi z tytułu podróży służbowych, a także zasądzenie od strony pozwanej na rzecz Skarbu Państwa kwoty 1.283 zł tytułem opłaty sądowej, obciążenie kosztami procesu pozwanego oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego oraz kosztów opłaty skarbowej od pełnomocnictwa w wysokości 17 zł.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna powoda zawierała usprawiedliwione podstawy na gruncie miarodajnego ustalenia, że podczas zatrudnienia w międzynarodowym transporcie samochodowych skarżący nocował w kabinie samochodu, ale nie otrzymywał od pozwanego pracodawcy finansowej rekompensaty (25% ryczałtu) za każdy nocleg.

Sąd drugiej instancji po rozpoznaniu skargi o wznowienie postępowania zmienił korzystny dla skarżącego wyrok w tym spornym zakresie na podstawie zreferowanego wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, w którym Trybunał zakwestionował zgodność z Konstytucją RP wywołujących kontrowersje jurysdykcyjne przepisów „kaskadowych” o ryczałtowej odpłatności za noclegi odbywane w kabinach samochodów przez kierowców w transporcie międzynarodowym. Nie oznacza to, że po wydaniu wymienionego orzeczenia trybunalskiego i do czasu ustanowienia nowych oraz precyzyjnych regulacji prawnych w spornym zakresie o rekompensatach za uciążliwość nocowania kierowców w kabinach samochodów „brak jest podstawy prawnej” do uwzględnienia roszczeń o zasądzenie od pracodawcy spornych świadczeń z tytułu nocowania w kabine samochodu, zwłaszcza że podczas nocnego odpoczynku kierowca działa w interesie pracodawcy, gdyż nadal sprawuje „pieczę” nad mieniem pracodawcy i w ten sposób może niekiedy zapobiegać potencjalnemu zaborowi powierzonego mu samochodu i przewożonego ładunku.

Do czasu legislacyjnej sanacji porządku prawnego w zakresach uznanych za niekonstytucyjne w zreferowanym przez Sąd drugiej instancji wyroku Trybunału Konstytucyjnego, sądy powszechne powinny orzekać z uwzględnieniem ugruntowanej linii orzeczniczej i wykładni Sądu Najwyższego, który w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14 (OSNP 2014 nr 12, poz. 164), potwierdził stanowisko, że noclegi kierowców zatrudnionych w międzynarodowym transporcie samochodowym w kabinach samochodów nie stanowią bezpłatnego wypoczynku, ale wymagają stosownej rekompensaty. Trzeba też zwrócić uwagę, że z wyroku Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 18 lutego 2016 r., C-325/15, nie tyle wynika, że kierowcom zatrudnionym w transporcie międzynarodowym nie przysługują żadne należności za noclegi w kabine samochodu podczas transportu międzynarodowego, ale że prawo wspólnotowe, w tym art. 8 ust. 8 rozporządzenia Rady (EWG) „nie stoi na przeszkodzie” krajowym regulacjom, które określają warunki, w jakich kierowcy mogą domagać się zwrotu kosztów noclegów w związku z działalnością zawodową przewoźnika. Oznacza to, że regulacje wspólnotowe nie wyłączają ani nie modyfikują krajowych przepisów ani układowych, regulaminowych lub umownych postanowień o przysługiwaniu

spornych rekompensat. W tym zakresie wskazuje się, że zakładowe lub umowne regulacje prawne, które wyłączają obowiązek pracodawców pokrywania kosztów noclegów kierowców w międzynarodowym transporcie samochodowym w związku z zapewnieniem im noclegów w kabinach pojazdów, są „bezskuteczne i nie mają mocy prawnej” (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2018 r., III PK 158/16, LEX nr 24502454).

Taki stan krajowej i wspólnotowej jurysdykcji oznacza, że także wyżej powołany wyrok Trybunału Konstytucyjnego nie może być wykorzystywany dla ostatecznego ani definitywnego negatywnego osądu spornych roszczeń kierowców, bo orzeczenie to nie usunęło kontrowersji w tym nadal złożonym przedmiocie licznych sporów o ryczałty za noclegi w międzynarodowym transporcie samochodowym. Nie zmienia się tylko stanowisko, że kierowca w transporcie samochodowym ma prawo do świadczeń związanych z odbywanymi wyjazdami oraz to, że sporne świadczenia stanowią koszty pracy obciążające pracodawcę. Dlatego Sąd Najwyższy nadal podtrzymuje ugruntowane stanowisko, że nocleg w kabinie samochodu nie jest równoznaczny z zapewnieniem kierowcy bezpłatnego noclegu, wymaganego w standardzie wyższym niż „kabinowy”, a art. 8 ust. 2 i ust. 8 rozporządzenia (WE) nr 561/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z 15 marca 2006 r. w sprawie harmonizacji niektórych przepisów odnoszących się do transportu drogowego legalności, ani powołany przez Sąd drugiej instancji wyrok Trybunału konstytucyjnego spornej rekompensaty nie wyłączają. W sferze innej niż państwowa lub samorządowa - o wysokości zwrotu kosztów podróży decyduje pracodawca prywatny, przy czym ryczałt za nocleg w podróży służbowej kierowcy zatrudnionego w transporcie międzynarodowym może zostać określony w układzie zbiorowym pracy lub w regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę (art. 775 § 3 k.p.) poniżej 25% limitu z rozporządzenia w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2017 r., III PZP 2/17, OSNP 2018 nr 3, poz. 28). Usprawiedliwia to dopuszczalność ustalenia w regulacji zakładowej lub umownej prawa pracy spornych rekompensat w kwocie niższej od 25% limitu kosztów noclegu

hotelowego za granicą. Równocześnie brak regulacji zakładowych lub wyraźnych umownych uzgodnień stron stosunku pracy dotyczących należnych kierowcom ryczałtów za noclegi w kabinach samochodów ciężarowych obciąża pozwanego pracodawcę, który w przedmiotowej sprawie nie udowodnił, że wypłacane kierowcom diety obejmowały także w całości lub w części sporne należności za noclegi odbywane w międzynarodowym transporcie samochodowym.

Przy osądzaniu podobnych sporów o ryczałty za noclegi odbywane w międzynarodowym transporcie dopuszcza się też potrzebę „moderowania” wysokości spornych ryczałtów przez ich miarkowanie w przypadku braku regulacji spornych ryczałtów za nocleg w prawie zakładowym (regulaminie wynagradzania), z uwzględnieniem standardu nocowania w kabinie konkretnego pojazdu, nad którym pieczę sprawuje kierowca podczas noclegu. Ten nurt judykatury dopuszcza miarkowanie spornego ryczałtu noclegowego poniżej 25% ryczałtu wynikającego z przepisów prawa powszechnie obowiązującego (por. wyroki Sądu Najwyższego z: 17 listopada 2016 r., II PK 227/15, LEX nr 2180093 lub z 5 grudnia 2017 r., II PK 286/16, LEX nr 2434444). W tej interpretacji, ryczałt za nocleg może być niższy niż 25% ryczałtu „powszechnego”, ale nie może być dowolnie niski, a o jego spornej wysokości Sąd może orzec z uwzględnieniem dyspozycji art. 322 k.p.c. Zasada ta mogłaby być pomocna w razie nieustalenia wysokości konkretnych ryczałtów lub w razie niepełnej lub nieprecyzyjnej regulacji regulaminowej lub umownej, z których miałyby wynikać sporne uprawnienie. Jeżeli sporne świadczenie nie zostało uregulowane w konkretnych kwotach, to może być sądownie orzeczone poniżej 25% hotelowego ryczałtu takich kosztów (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2017 r., III PZP 2/17, OSNP 2018 nr 3, poz. 28). Ujawniony kierunek orzekania Sąd drugiej instancji powinien rozważyć i uwzględnić przy ponownym rozpoznaniu bezpodstawnie oddalonego „dalej idącego” powództwa o rekompensaty na noclegi w kabinie samochodu ciężarowego (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.), pozostawiając „bez zmiany zasądzoną należność za nadgodziny”, która w istocie rzeczy nie została objęta zaskarżonym „w całości” wyrokiem Sądu drugiej instancji, który Sąd Najwyższy uchylił nieopatrzenie także w tym korzystnym i niekontestowanym przez powoda zakresie.